

נושאים בפרשת

שלה

- שליחת המרגלים (י"ג, א' – כ')
- המרגלים תרים את הארץ ומוציאים דיבתה רעה (י"ג, כ"א – ל"ג)
- בוכים ונענשים (י"ד, א' – ל"ח)
- חטא המעפילים (י"ד, ל"ט – מ"ה)
- מנחות ונסכים (ט"ו, א' – ט"ז)
- מצות הפרשת חלה (ט"ו, י"ז – כ"א)
- דינם של עובדי עבודה זרה (ט"ו, כ"ב – ל"א)
- המקושש ודינו (ט"ו, ל"ב – ל"ו)
- פרשת ציצית (ט"ו, ל"ז – מ"א)

שליחת המרגלים (י"ג, א' – כ')

משה רבנו ממנה¹ את שנים-עשר² ראשי השבטים, לצאת לתור את ארץ כנען טרם יכבשו אותה בני ישראל. ואלה שמותם³:

נשיא מטה ראובן – שמוע בן זכור. נשיא מטה שמעון – שפט בן חורי.
נשיא מטה יהודה – כלב בן יפונה. נשיא מטה יששכר – יגאל בן יוסף.
נשיא מטה אפרים – הושע⁴ בן נון. נשיא מטה בנימין – פלטי בן רפוא.
נשיא מטה זבולן – גדיאל בן סודי. נשיא מטה יוסף למטה מנשה – גדי בן סוסי.
נשיא מטה דן – עמיאל בן גמלי. נשיא מטה אשר – סתור בן מיכאל.
נשיא מטה נפתלי – נחבי בן ופסי. נשיא מטה גד – גאואל בן מכי.

הוא מצווה עליהם לבחון את טיב הארץ ואת חוזקו וגודלו של העם היושב בה.

¹ שלח לך. תניא, אמר ריש לקיש, שלח לך – מדעתך, והיינו דכתיב (בפרשת דברים) ותקרבון אלי ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו, וייטב בעיני הדבר, בעיני – ולא בעיניו של הקבה. סוטה ל"ד:

² איש אחד איש אחד. על דעתיה דר' עקיבא דאמר לשונות רבויים הן – עשרים וארבעה היו, ועל דעתיה דר' ישמעאל דאמר לשונות כפולים הן – שנים עשר היו. תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ז' הלכה ה'.

³ סתור בן מיכאל. תניא, אר יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד, סתור בן מיכאל, סתור – שסתור מעשיו של הקבה, מיכאל – שעשה עצמו מד, אר יוחנן, אף אנו נאמר, נחבי בן ופסי, נחבי – שהחביא דבריו של הקבה, ופסי – שפסע על מידותיו של הקבה. סוטה ל"ד:

⁴ ויקרא משה להושע – יהושע. תנא רבי הושעיא, יוד שניטל מאמנו שרה עלה ונשתטח לפני הקבה ואמר, ריבון העולמים, עקרתני מן הצדקת הזאת, אמר לו הקבה, צא לך, לשעבר היית נתון בשם נקבה ובסוף תיבה, חייך שאני נותנך בשם זכר ובראש תיבה, הדא הוא דכתיב ויקרא משה להושע בן נון יהושע. תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ב' הלכה ו'.

⁵ ויקרא משה להושע בן נון יהושע. אמר – קה יושיעך מעצת מרגלים. סוטה ל"ד:

⁶ עיין הערה לעיל.

⁷ היש בה עץ. אמר רבא, איוב בימי מרגלים היה, כתיב הכא (איוב א', א') איש היה בארץ עוץ וכתיב התם היש בה עץ, ואעפ' דהכא עוץ התם עץ הכי קאמר להו משה לישראל, ישנו לאותו אדם ששנותיו כעץ ומגין על דורו כעץ. בבא בתרא ט"ו.

המרגלים תרים את הארץ ומוציאים דיבתה רעה (י"ג, כ"א – ל"ג)

המרגלים תרים את הארץ במשך ארבעים יום⁸, וחוזרים⁹ מארץ ישראל¹⁰ אל מדבר סיני – מדבר פארן¹¹, כשבידיהם פירות ענק¹² המעידים על טיב הארץ.

הם גם מספרים כי הארץ "זבת חלב ודבש"¹³, אך בפייהם דברים קשים על עוצמת האויב וילידי הענק¹⁴ אחימן ששי ותלמי¹⁵, ועל כך שהארץ 'אוכלת יושביה'¹⁶. עשרת המרגלים, חוץ מכלב ויהושע, מודיעים: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו".

⁸ והא ארבעים וכי חד הו, אמר אביי, תמוז דההיא שתא מליוה מליא, דכתיב (איכה א', ט"ו) קרא עלי מועד לשבור בחורי. תענית כ"ט.

⁹ וילכו ויבאו. אר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי ' וילכו ויבאו – מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה. סוטה ל"ה.

¹⁰ ויעלו בנגב ויבא עד חברון. ויבאו מבעי ליה, אמר רבא, מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות והתפלל שינצל מעצת מרגלים, והיינו דכתיב (יד, כד) ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו. סוטה ל"ד:

¹¹ תניא, אמר רבי יוסי בר חנינא, הוא מדבר פארן הוא מדבר סיני, ולמה נקרא שמו מדבר פארן – שפרו ורבו ישראל עליו. שבת פ"ט.

אחר שאמר להם הקב"ה 'שובו לכם לאהליכם' (בפרשת ואתחנן) שהתיר להם פריה ורביה, אחר שנאסרו שלשה ימים קודם קבלת התורה כמבואר בפרשת יתרו.

¹² שמונה נשאו אשכול ענבים, אחד נשאו רימון ואחד תאנה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, או מפני חשיבותם או משום שלא היו באותה עצה. סוטה ל"ד:

¹³ וגם זבת חלב ודבש היא. אר יוחנן משום ר' מאיר, מכאן שכל לשון הרע שאין בו דבר אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו. סוטה ל"ה.

¹⁴ וכן היינו בעיניהם. מנא הוי ידעי – כי הו מברי אבילי (פירוש, שהמרו חז"ל שבכל מקום שבאו המרגלים היה מת, וכשחזרו מקבורתו היו האבלים יושבים לסעודת הבראה תחת העצים) תותי ארזי הו מברי, וכי חזינהו סלקו יתבי באילנא (מרוב פחד התחבאו המרגלים על העצים), שמעי דאמרי קחזינן אינשי דדמו לקמצי באילנא. סוטה ל"ה.

¹⁵ תניא, אחימן – מיומן שבאחים (והיה אומר לשני אחיו 'אָחִי, [כששלושתנו יחד] מי יבוא עלינו?!'. מדרש רבה במדבר ט"ז, ח'), ששי – שמשים את הארץ כשחתות (והיה בריא כשיש. מדרש רבה), תלמי – שמשים את הארץ תלמים תלמים, דבר אחר אחימן – שבנה ענת, שש, בנה אלש, תלמי בנה תלבוש, ילידי ענק – שמעניקים את החמה בקומתם. סוטה ל"ד:

מכך שהתורה הזכירה את שמותיהם, ואין הסבר לכך, אם לא שבאה להשמיענו משמותיהם את כוחם הרב ובכל זאת ה' עזר לעם ישראל לנצחם. (פירוש המהרז"ו לבמדבר רבה ט"ז, י"ג)

¹⁶ ארץ אוכלת יושביה. דרש רבא, אמר הקבה, אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה, אני חשבתיה לטובה, דכל היכי דמטו הוי מת חשיבא דדהו כי היכי דנטרדו ולא לשאלו אבתרייהו, ואיכא דאמרי איוב נח נפשיה

בוכים ונענשים (י"ד, א' – ל"ח)

העם שומע את דברי המרגלים¹⁷, ופורץ בבכי¹⁸, כעס ומרדנות.

כלב¹⁹ משתיק את כולם ומנסה לשכנע, אך שאר המרגלים טענו כנגדם שלא נוכל לעלות, יהושע וכלב קרעו בגדיהם.

משה ואהרן נפלו על פניהם²⁰, מנסים לשכנע את העם כי הארץ טובה ויש לבטוח בה', אך העם זועם ורוצה לרגום אותם²¹ באבנים. הקב"ה נגלה לפתע, ופונה אל משה בדברים קשים על עם ישראל, ועל כוונתו לכלותם.

ואטרדו כולא עלמא בהספדיה והם חשבו לרעה שאמרו ארץ אוכלת יושביה היא. סוטה ל"ה.

¹⁷ ותשא כל העדה. כד אתו מרגלי אשכחינהו לישראל דעסקי בהלכות חלה וערלה, אמרו להם, לארץ אי אתם נכנסין ואתם עסוקין בהלכות חלה וערלה, מיד ותשא כל העדה את קולם ויבכו. תלמוד ירושלמי מסכת תענית פרק ד' הלכה ה'.

תניא, אר חנינא בר פפא, דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, 'כי חזק הוא ממנו', אל תקרא ממנו (מאיתנו) אלא ממנו (מהקבה), כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. סוטה ל"ה.

¹⁸ ויבכו העם בלילה ההוא. אמר רבה אר יוחנן, אותו הלילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקבה, אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לבם בכיה לדורות. תענית כ"ט.

¹⁹ ויהס כלב. מהו ויהס, אמר רבא, שהסיתן בדברים, וכו', אמר להם, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, סברי בגנותיה קא משתעי, אשתיקו, אמר להו, הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן, ואם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע וכי לא נשמע לו, עלה נעלה וירשנו אותה. סוטה ל"ה.

²⁰ אר אלעזר, לא הכל נענין (משמים) בקריעה ולא הכל בנפילה, משה ואהרן בנפילה, דכתיב 'ויפל משה ואהרן על פניהם', יהושע וכלב בקריעה, דכתיב 'ויהושע בן נון וכלב בן יפונה קרעו בגדיהם'. תענית י"ד :

²¹ כתיב 'ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים', וכתוב 'וכבוד ה' נראה באהל מועד', אר חייא בר אבא, מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה. סוטה ל"ה.

מדסמיך ליה בחד קרא משמע ליה אשר הלשון וכבוד ה' הוא דבוק עם לרגום אותם באבנים דלעיל מיניה. מהרש"א.

משה רבנו מתפלל ומתחנן לפני ה' שישלח לעם ישראל²². הוא גם משתמש בטיעון: "ואמרו הגויים... מבלתי יכולת²³ ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם, וישחטם במדבר".

משה מתפלל ומזכיר מתפילת י"ג מדות של רחמים²⁴.

²² תניא, בשעה שעלה משה למרום מצאו להקבה שכותב 'ארץ אפים', אמר לפניו, רבשע, ארץ אפים לצדיקים, אמר לו, אף לרשעים, אמר לי, רשעים יאבדו, אמר לי, השתא חזית דמבעי לך (עוד תראה שתצטרך לטיעון של ארץ אפים אף לרשעים), וכשחטאו ישראל, אמר לו הקבה, לא כך אמרת לי ארץ אפים לצדיקים, אמר לו, רבשע, ולא כך אמרת לי אף לרשעים, והיינו דכתיב ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר. סנהדרין קי"א:

²³ מבלתי יכולת ה'. מבלתי יכול ה' מבעי לי, אר אלעזר, אשר משה לפני הקבה, רבשע, עכשיו יאמרו אומות העולם, תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל. ברכות ל"ב.

²⁴ כאשר דברת לאמר. כשאמרתי לפניך הודעני נא את דרךך (שמות ל"ג, י"ג), באי זה מדה אתה דן את הבריות ועברת על פני וקראת ה' ארץ אפים, ולכך לא הזכיר כאן ה' ה', ששם ר"ל מדת רחמים ומדת הדין, וכאן לא הוצרך להזכיר כי אם מדת רחמים. וא-ל נמי לא הזכיר כאן, שמשמע לשון דין, מלשון ואת אילי הארץ לקח (יחזקאל י"ז, י"ג), וגם אלהים לא תקלל (שמות כ"ב, כ"ז) מתרגם דינא לא תלוט. וגם 'רחום וחנון' לא כתיב כאן, שאין לשון של רחום נופל אלא גם עם

חנון, וחנינה נתינה היא, שנאמר וצדיק חנון ונותן (תהילים ל"ז, כ"א), וכאן לא היה מבקש כי אם לסלוח בלא נתינה. אבל ה' שהוא מדת רחמים וארץ אפים שמאריך אפו על בריותיו ואינו מכלה אותם מיד שייכי שפיר הכא, ורב חסד ישמור בה חסדו עם בריותיו ואינו משלם להם תגמולם. ו'אמת' לא הזכיר כאן, דאדרבה לא היה רוצה לאמת מה שאמר אֶפְנֵי בְּדִבְרֵי וְאֶזְרְשֶׁנּוּ (שמות י"ד, י"ב). ו'נוצר' נמי לא שייך שמה לא עשו חסד אלא (פשעו). דעת זקנים.

נושא עון ופשע. ו'חטאה' לא הזכיר כאן, שאין חטא אלא שוגג, כדכתיב וחטאה בשגגה, ואלו מורדין היו שנא אך בה' אל תמרדו. דעת זקנים.

תרגום הזהר הקדוש (דף קס"א): וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹחַ אֱלֹהֵינוּ דְּנִי פְּאֻשֵׁר דְּבִרְתָּ לְאִמְרוּ. ללמוד מכאן כל דורות האחרונים לעולם ולעולמי עולמים, לאמר, היינו לומר בעת צרה ולומר כן בעת הרווחה, ומה הוא, ה' ארץ אפים וגו'.

ומה שנוכח כאן רק ט' מידות של רחמים ולא י"ג מידות, כי במידה שאדם מודד בה מודדים לו. ואמר רבי חייא, כיון שהמרגלים גרמו למידת 'אמת' שתסתלק, שהנהיגו בעצמם את מידת השקר, לא היה משה יכול לאומרם. ע"כ מהזהר הקדוש.

עיין כאן במשך חכמה.

ה' מקבל את תפילתו של משה ואת טיעוניו ואומר ²⁵ **סלחתי כדברך** ²⁶.

ה' מודיע כי לא יכלה את העם, אך גוזר על כל בני אותו הדור, אחר שניסו את ה' זה עשר פעמים ²⁷, שאלו שכבר מלאו להם עשרים שנה ²⁸ ועד בן שישים שנה ²⁹, ימותו במדבר ³⁰.

רק בניהם יזכו להיכנס לארץ לאחר נדודים במדבר במשך ארבעים שנה - כנגד ארבעים ימי תור הארץ ³¹.

²⁵ **ויאמר ה'.** על ששנינו שנתרצה הקב"ה לישראל ביום הכפורים ואמר לו 'סלחתי כדברך', ולכך הוקבע אותו יום למחילה ולכפרה לדורות, מקשים העולם, היכן מצינו שאמר לו הקב"ה למשה 'סלחתי כדברך' במעשה העגל, אלא כאן במרגלים. וי"ל דהאי קרא אדלעיל קאי, והכי קאמר, 'כאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה', אז אמרת 'סלחתי כדברך', וכן סלח נא לעמך. ועוד י"ל, 'כדברך' משמע, כאשר בקשת ממני שאסלח להם עתה כמו שנשאתי להם ביציאת מצרים בעשיית העגל, וא"כ גם שם אמר 'סלחתי'. דעת זקנים.

²⁶ **אָר יוֹחֲנָן, מִנִּיִן שַׁחֲזַר הַקֶּבֶה וְהוֹדָה לַמֶּשֶׁה, שְׁנֵאמֹר 'וַיֹּאמֶר ה' סִלַּחְתִּי כְּדִבְרֶיךָ, וְתָנָא דְּבִי ר' יִשְׁמַעֲאֵל, מַאי כְּדִבְרֶיךָ – שְׁעִתִּידִים אוֹמוֹת הָעוֹלָם לֹמַר כֵּן. בְּרֻכּוֹת ל"ב.**

²⁷ **וַיִּזְוּ הֵם, אָמַר רַב יְהוּדָה, שְׁנִים בִּים, שְׁנִים בְּמִים, שְׁנִים בְּמִן, שְׁנִים בְּשִׁלּוֹ, אַחַת בְּעַגֵּל וְאַחַת בְּמִדְבַּר פֶּאֶרָן. עֲרֵכִין ט"ו:**

שנים בים הוא מה שאמרו בירידה המבלי אין קברים במצרים וכו' וכן בעליה מן הים אמרו 'כשם שאנו עולים מצד אחד כך עולים המצרים מצד אחר', כמבואר בפרשת בשלח, ושנים במים הוא במרה וברפידים שרבו עם משה כמבואר בפרשת בשלח, ושנים במן שאמר להם משה אל תצאו ואל תותירו והם ניסו לצאת ולהותיר כמבואר בפרשה הנזכרת, ושנים בשליו, בשליו ראשון בפרשת בשלח

כתיב ויהי בערב ותעל השליו ובבקר היתה שכבת הטל וגו' ולאחר זמן מרובה התאוו יותר, וענין שליו שני מבואר בפרשת בהעלותך, ובעגל ידוע, ובמדבר פארן הוא מעשה מרגלים. ²⁸ **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה. תִּנְיָא, אָמַר רַב הַמְנוּנָא, לֹא נִגְזַרָה גְזִירָה עַל שְׁבִטּוֹ שֶׁל לֹוִי, מִנֵּלָן, דְּכִתְיִב מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, מִי שְׁפָקוּדִי מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, יֵצֵא שְׁבִטּוֹ שֶׁל לֹוִי שְׁפָקוּדִי מִבֶּן שְׁלִשִׁים שָׁנָה. בְּבֵא בִּתְרָא קכ"א:**

²⁹ **מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה. תִּנְיָא, אָמַר רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב, כִּשְׁם שְׁלָא נִגְזַרָה גְזִירָה עַל כְּפֻת מִבֶּן עֶשְׂרִים כֹּךְ לֹא נִגְזַרָה עַל יוֹתֵר מִבֶּן שְׁשִׁים, מַאי טַעְמָא, גָּמַר וּמַעֲלָה וּמַעֲלָה מַעֲרִכִין, מַה לֵּהֲלֹן יוֹתֵר מִבֶּן שְׁשִׁים כְּפֻת מִבֶּן עֶשְׂרִים אִף כֹּאֵן יוֹתֵר מִבֶּן שְׁשִׁים כְּפֻת כֹּבֵן עֶשְׂרִים. בְּבֵא בִּתְרָא קכ"א:**

³⁰ **וְשֵׁם יָמוּתוֹ. ר' עֲקִיבָא אוֹמַר, דּוֹר הַמִּדְבַּר אֵין לָהֶם חֶלֶק לַעֲוֹהָב וְאֵין עוֹמְדִין בְּדִין, שְׁנֵא' בְּמִדְבַּר הַזֶּה יָתְמוּ וְשֵׁם יָמוּתוֹ, יָתְמוּ בַּעֲוֹהָב וְשֵׁם יָמוּתוֹ בַּעֲוֹהָב. סְנַהֲדְרִין ק"י:**

³¹ **בְּמִסְפַּר הַיָּמִים. וְכִי אַרְבַּעִים שָׁנָה חֲטָאוּ וְהָלֹא אַרְבַּעִים יוֹם חֲטָאוּ, אֲלֵא לֹוֹמַר לָךְ, כֹּל הָעוֹבֵר עֲבִירָה אִפִּילוּ יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כֹּאֵלּוּ עֲבַר כָּל הַשָּׁנָה. חֲגִיגָה ה':**

יוֹם לְשָׁנָה. כל יום מהארבעים, לשנה יחשב לכם לענין העונש. כ"כ המפרשים, אמנם לפי זה היה לומר לומר שנה ליום, ושפיר אמר הרע"ס, תשעה באב של כל שנה, כמבואר בתענית פרק בתרא (דף ל':), (ברש"י ד"ה

את עשרת המרגלים³² מוציאי הדיבה הרעה, ה' ענש במגיפה קשה³³ ובמיתה משונה³⁴ ומיידית³⁵.

שכלו מתי מדבר - דתניא, כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים, וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש, חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון, וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום (י"ט) שבכל מ' שנה לא היו מתים רק בתשעה באב שבכל שנה ושנה, ע"ש בתוס'. ובזה מתורץ קושית התוס' (סוטה י"א) כיון דנפרע במרגלים יום לשנה א"כ היתה מדת פורענות מרובה ממדה טובה של מרים. הכתב והקבלה.

³² ויהושע וכלב בן יפנה חיו. תניא, יהושע וכלב נטלו חלקם של מרגלים בארץ, דאמר קרא ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים, מאי חיו, אילימא חיו ממש, והא כתיב קרא אחרינא (פ' פינחס) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון, אלא מאי חיו – שחיו מחלקם. בבא בתרא קי"ח: ומדויק לפי זה הלשון 'חיו מן האנשים', והלשון 'חיו' נראה לבאר דכלפי מ"ש בעלמא עניי חשוב כמת, נקרא עשיר – חי, ולפי זה כשנרצה לומר פלוני נתעשר מפלוני נאות לומר בלשון צח, פלוני התחייה מפלוני, ולכן כאן שרוצה הכתוב לומר שיהושע וכלב התעשרו מחלקם של המרגלים אמר 'חיו מן האנשים',

וע"ד זה יתפרש דרשת חז"ל בפסוק 'וגם בעליו יומתי' – דקאי על עונש ממון, והיינו היפך מחי שמכונה על קנין ממון. תורה תמימה. ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההולכים לתור את הארץ. פירש רבינו האר"י זצ"ל שהשבטים שנתעברו בהם היו דוקא בהליכה אבל כשגמרו להוציא דיבה נסתלקו ולא חזרו עמהם. אמנם נשמות לוי ואפרים שנתעברו ביהושע וכן נשמת יהודה שנתעבר בכלב אלו נשארו בהם גם בחזרה וז"ש ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם חיו שנשארו בהם חיים מן האנשים שנתעברו בהם ולכן פירש ההולכים ר"ל מאותם שהיו הולכים ולא חוזרים שהם השבטים שהלכו עמהם להיות עזרם ומגינם ואח"כ כשרצו להוציא דיבה נסתלקו. נחל קדומים.

³³ מוציאי דבת הארץ. תניא, אר אלעזר בן פרטא, בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, ומה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים, דאמר קרא, מוציאי דבת הארץ רעה, על דבת הארץ שהוציאו – כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה. ערכין ט"ו.

³⁴ מוציאי דבת הארץ. אר שמעון בן לקיש, שמתו מיתה משונה, ואיזו היא, דרש ר' שילא, שנשתרבב לשונם ונפל על טבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטבורם ומטבורם ללשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר באסכרה מתו. סוטה ל"ה.

³⁵ וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה. באותה מגפה שאמרו הם שתקרה בארץ אוכלת יושביה, והנה פעולת אויר הארץ היתה להם לזרא, ומתו תכף. ספורנו.

חטא המעפילים (י"ד, ל"ט – מ"ה)

העם מבין את טעותו ומצטער עליה, אך טועה בשנית ויוצא לכבוש את הארץ בניגוד להוראת משה³⁶.

ארון ברית ה'³⁷ לא זו מהמחנה יחד עם משה רבנו.

הניסיון נגמר באסון³⁸, ובני ישראל נאלצים להשלים עם הגזרה הקשה.

הדא הוא דכתיב וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה, וזה שעם עברי לוחות היה נכנס ויוצא עמהן. תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ו' הלכה א'.

³⁸ **ויכום ויכתום עד חרמה.** בספר דברים (א'), מ"ד) נתבאר שכך היה המעשה. מתחילה עברו דרך שעיר בשפלה. ולא מצאו אנשי שעיר לב לעמוד לנגדם. והעפילו לעלות על ההר. אז רדפו אחריהם העמלקי והכנעני והכו אותם כאשר תעשינה הדבורים שלא המיתום. אך בבריחתם בהיותם מוכים ונענים בחזרה על בני שעיר. אז הכתום בשעיר עד חרמה. ונשארו קבורים בשעיר שהוא חו"ל. והופר עצתם. והיינו כפילות לשון 'ויכום' ו'יכתום'. העמק דבר.

³⁶ **ויאמר משה.** מפורש בפרשת דברים, שה' אמר למשה שיאמר להם 'לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם', שהוא אזהרה שלא יעלו אל ההר, וזהו שאמר 'למה זה אתם עוברים את פי ה' וכו' **אל תעלו**', שמה שכתוב 'אל תעלו' הוא פי' מ"ש את פי ה', שה' אמר אל תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו. והוסיף כי **העמלקי והכנעני** שם לפניכם היינו שהקדימו לעלות אל ראש ההר, ומ"ש 'כי על כן שבתם' ר"ל, הלא מפני זה שבתם מאחרי ה', כי יראתם מפני החרב ולא בטחתם בה', ועל כן לא יהיה עמכם. מלבי"ם.

³⁷ **וארון ברית ה' וגו'. תניא, ר' יהודה בן לקיש אומר, שני ארונות היו מהלכין עם ישראל במדבר, אחד עם הלוחות ואחד עם שברי לוחות, זה שעם הלוחות ה' מונח באהל מועד**

מנחות ונסכים³⁹ (ט"ו, א' - ט"ז)

בהבאת קרבן מכל סוג - נדר או נדבה⁴⁰, מן הבקר או מן הצאן - יש להביא בנוסף, מנחות ונסכים בשיעור קבוע⁴¹.

התורה משתמשת במידות שנהגו באותם ימים: מידת 'עשרון' לחומרים יבשים (גרגרים, קמח, סולת וכד') ומידת 'הין' לנוזלים.

קרבן מן הכבשים: עשרון אחד סולת מעורב ברבע-הין שמן למנחה. רבע-הין יין לניסוך.

קרבן איל: שני עשרונים סולת מעורבים בשליש-הין שמן למנחה. שליש-הין יין לניסוך.

קרבן מן הבקר⁴²: שלושה עשרונים סולת בלולים בחצי-הין שמן למנחה. חצי-הין יין לניסוך.

³⁹ **כי תבואו אל ארץ מושבותיכם.** למה נסמכה פרשה זו לפרשת מרגלים, לפי כששמעו ישראל גזרתו של הקב"ה, אמרו אוי לנו לעולם לא נכנס לארץ, כי לסוף ארבעים שנה נמי אם אנו חוטאין יגזור גזרה אחרת, וא"כ אין לדבר סוף, אמר להם הקב"ה, בוודאי לאחר מ' שנה תבואו אל הארץ. דעת זקנים.

⁴⁰ **לפלא נדר או נדבה. מלמד שכל הבא בנדר ונדבה טעון נסכים, וכל שאינו בא בנדר ונדבה אינו טעון נסכים, להוציא בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם.** מנחות צ':

לפלא נדר או שלמים. הלשון מוקשה מאד. וכי נדר אינו שלמים. או נדבה מיבעי. אלא נראה לפי דברינו בפירוש 'לפלא נדר', שעשה שלא כדין שנדר שלא בעת צרה, אבל בעת צרה אפילו נודר לא מיקרי לפלא נדר, שהרי עושה כדין, משום הכי אע"ג דלא הוי נדבה ממש מכל מקום לא מיקרי 'נדר' שהוא לשון מגונה, כדתנן בנדרים פרק א' כנדרי רשעים כו'. אלא מיקרי סתם שלמים. וזהו הפירוש 'לפלא נדר', היינו שלא בעת צרה. 'או שלמים' היינו שנדר

בעת צרה והיינו תודה. ומשום הכי כתיב ביחוד זה הלשון בבן בקר. ללמדנו שדרך להביא תודה פר, משום שמרובה באכילה, כדי שיסופר הנס ברבים, כמש"כ בספר ויקרא פרשת צו. והיינו דאיתא בתענית דף כ"ג הביאו לי פר הודאה. משמע שהיה מנהג ידוע להביא על הודאה פר. העמק דבר.

⁴¹ **לעשות ריח ניחוח... והקריב המקריב..** הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים, כענין בהבל ובנח ובאברהם וכענין וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים, לא זולת זה. ובחטאים בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן צבור, ומאז שחטאו במרגלים הצריך מנחה ונסכים להכשיר גם קרבן יחיד. ספורנו.

⁴² **תניא, בן בקר בכלל היה ולמה יצא, להקיש אליו, מה בן בקר מיוחד בא בנדר ונדבה, אף כל שבא בנדר ונדבה צריך נסכים, יצאו שעירי חטאת שאינם באים בנדר ונדבה אין צריכים נסכים.** מנחות צ':

נושאים בפרשת שלח

כאשר סוג הקרבן מחייב הבאת מספר בעלי חיים⁴³, שתי כבשים, שבעה פרים וכד', יש להכפיל באופן דומה גם את המנחות והנסכים.

התורה מורה על הדינים הדומים בין הגרים ובין כל עם ישראל בעניין הבאת הקרבנות.

ומכאן אתה למד⁴⁴, כשיבוא גר להתגייר יש לו למול ולטבול ולהביא קרבן⁴⁵.

מצות הפרשת חלה (ט"ו, י"ז - כ"א)

יש להפריש תרומה הנקראת 'חלה' מעיסת בצק⁴⁶ מחמשת מיני דגן⁴⁷.

הפרשת חלה היא בעיסה שעשה ישראל⁴⁸ בארץ ישראל⁴⁹ בגודל שיעור המחייב הפרשה⁵⁰.

והיה באכלכם מלחם הארץ וכתוב במצה (פרשת ראה) לחם עוני, מה לחם זההתם מחמשת המינין אף לחם זהכא מחמשת המינין. מנחות ע':

⁴⁸ תניא, גלגול עיסה ברשות העובד כוכבים פוטר מחלה, מאי טעמא, דכתיב מלחם – ולא כל לחם. תלמוד ירושלמי מסכת חלה פרק ג' הלכה ה'.

⁴⁹ תניא, ר' עקיבא אומר, פירות ארץ ישראל שיצאו לחול פטורים מחלה, מאי טעמא, דכתיב אשר אני מביא אתכם שמה, שמה אתם חייבים ואין אתם חייבים בחול. תלמוד ירושלמי מסכת חלה פרק ב' הלכה א'.

כל זה כשיצא לחוץ לארץ כשעדיין לא נעשה לעיסה, אבל אחר שכבר עשה עיסה נתחייב בחלה ואין הוצאתה לחוץ לארץ פוטרתה.

⁵⁰ ראשית עריסותיכם. תר, ראשית עריסותיכם – כדי עיסותיהם (גודל העיסה שעשו במדבר), וכמה עיסותיכם – כדי עיסת מדבר, וכמה עיסת מדבר, כשיעור שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה, דכתיב (בפרשת

⁴³ כמספר אשר תעשו – שלא ימעט, ככה תעשו לאחד כמספרם – שלא ירבה. ספרי.

⁴⁴ כריתות ח' :

⁴⁵ ככם כגר. תניא, רבי אומר, ככם כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים אף הם לא יכנסו לברית אלא באלה, אלא מעתה, האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא וכי יגור אתכם אשר בתוכם לדורותיכם. כריתות ט'.

ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה, ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק י"ג הלכה ה'.

⁴⁶ מלחם הארץ. תניא, הרי שלא הפריש חלה מן העיסה יכול לא יפרוש מן הלחם, תל והיה באכלכם מלחם הארץ. ספרי.

⁴⁷ מלחם הארץ. תניא, אין חייבים בחלה אלא חטין ושעורין וכוסמין ושבולת שועל ושיפון, אבל אורז ודוחן לא, מנא הני מילי, אמר ריש לקיש, אתיא להם לחם ממצה, כתיב הכא

דינם של עובדי עבודה זרה (ט"ו, כ"ב - ל"א)

הבאת קרבן לשוגגים ועובדים עבודת כוכבים⁵¹, ודין מיתה לעובד במזיד או מגדף⁵² שהוא בכרת⁵³ כי דבר ה' בזה⁵⁴.

בשלח) והעומר עשירית האיפה הוא. עירובין פ"ג:

לא להלכה למעשה – שיעור עיסה מקמח חיטה, להגר"ח נאה לפחות 1666 גרם, לחזון איש לפחות 2250 גרם, והפרשה בלא ברכה מ 1200-1250 גרם.

בקמחים מסוגים אחרים (כוסמין, שיבולת שועל ושיפון) השיעור קטן יותר, ויש לברר בכל סוג את מידת המשקל.

⁵¹ תניא, הני קראי בעובד עבודת כוכבים כתיבי, מאי משמע, אמר קרא וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה, איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצות, הוי אומר זו עבודת כוכבים. הוריות ח'.

תניא, מניין לעבודת כוכבים שקשה מכל העבירות שבתורה, שנאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ג' הלכה ט'.

שהמודה בעבודת כוכבים כופר בכל התורה והנביאים, ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם הראשון עד סוף העולם.

⁵² מגדף – מברך את השם הוא. כריתות ז': תניא, ר' אלעזר בן עזריה אומר, בעובד עבודת כוכבים הכתוב מדבר, וחכמים אומרים לא בא

הכתוב אלא ליתן כרת למברך את השם. כריתות ז':

⁵³ מהו 'הכרת תכרת' הכרת – בעוה"ז, תכרת – בעוה"ב. שבועות י"ג.

מבואר ביבמות נ"ה. שיש שני מיני כרת, כרת הגוף וכרת הנפש, וכרת הגוף הוא כרת בעוה"ז, וכרת הנפש הוא כרת בעוה"ב, וישנם עבירות שנענשים עליהם בכרת הגוף ויש שנענשים בכרת הנפש, ובעוון עבודת כוכבים, לגודל חומרתו נענשים בשני מיני כרת.

⁵⁴ כי דבר ה' בזה. תניא, היה מהלך במבואות המטונפות והיה קורא קש הרי זה פוסק, ואם לא פסק, עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה. ברכות כ"ד:

כי דבר ה' בזה. תר, כי דבר ה' בזה – זה אפיקורס, דבר אחר כי דבר ה' בזה – זה המגלה פנים בתורה שלא כהלכה. סנהדרין צ"ט.

כי דבר ה' בזה. תניא אידך, כי דבר ה' בזה – זה האומר אין תורה מן השמים, ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקבה אלא משה מפי עצמו, ואפי' אמר חוץ מדקדוק זה, מקו זה, מגזש זה, הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה. סנהדרין צ"ט.

המקושש ודינו (ט"ו, ל"ב - ל"ו)

בני ישראל מוצאים⁵⁵ איש⁵⁶ מקושש עצים⁵⁷ בשבת⁵⁸.

הם מתרים בו⁵⁹ שעושה בניגוד לציווי התורה.

היות ועדיין לא נאמר מה הדין באיסור זה, מניחים אותו במשמר וממתינים להוראה מה לעשות עמו. הקב"ה מצווה להמיתו בסקילה⁶⁰ מחוץ למחנה⁶¹, והעדה מקיימת את הציווי⁶².

המוצאים אותו מקושש עצים, שהתרו בו ועדיין הוא מקושש. סנהדרין מ"א.

המוצאים אותו מקושש עצים. למה נאמר, והלא כבר נאמר (פ' לב) וימצאו איש מקושש עצים, אלא מגיד שהתרו בו מעין מלאכתו, מכאן לכל אבות שבתורה שמתרין בהן מעין מלאכתו. ספרי.

⁶⁰ כי לא פורש וגו'. תניא, יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה, שנא' מחלליה מות יומת (פ' תשא), אלא לא היה יודע באיזה מיתה נהרג שנא' כי לא פורש. סנהדרין ע"ח: ⁶¹ אל מחוץ למחנה. מלמד שכל חייבי מיתות נהרגים חוץ לבית דין. ספרי.

⁶² כל העדה. במעמד כל העדה, או אינו אלא כל העדה ממש הורגים אותו, תל (בפרשת שופטים) 'יד העדים תהיה בו בראשונה', הא מה תל רגום אותו כל העדה – במעמד כל העדה. ספרי.

⁵⁵ וימצאו. מלמד שמינה משה שומרים וימצאו אותו מקושש. ספרי.

⁵⁶ וימצאו איש מקושש עצים. תניא, ר' עקיבא אומר, מקושש זה צלפחד, מנהגו, נאמר כאן ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ונאמר להלן (פ' פינחס) אבינו מת במדבר, מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד. שבת צ"ו.

ומפני מה עשה כן צלפחד? איתא במדרש, לשם שמים נתכוין, שהיו ישראל אומרים כיון שנגזרה עליהם ממעשה מרגלים שלא יכנסו לארץ שוב אין מחוייבים במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים וידעו.

⁵⁷ מלמד שמצאוהו תולש עצים מן הקרקע. תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ה' הלכה א'.

⁵⁸ בגנות ישראל הכתוב מדבר, שלא שמרו ישראל אלא שבת ראשונה ושניה חללו. ספרי.

⁵⁹ המוצאים אותו מקושש עצים. תניא, מניין להתראה מן התורה, תנא דבי ר' ישמעאל,

פרשת ציצית (ט"ו, ל"ז - מ"א)

ה' מצווה על בני ישראל⁶³ להטיל פתילים שזורים הנוטפים בפינות הבגד⁶⁴. כל בגד של ישראל⁶⁵ שיש לו ארבע כנפות, ושלובשו במשך היום⁶⁶ חייב בציצית. ופתילים אלו הם הנקראים ציצית⁶⁷. בין פתילי הציצית צריך להיות פתיל תכלת⁶⁸ אחד. בראיית הציצית⁶⁹ יזכרו בני-ישראל את כל⁷⁰

⁶³ עשאו נכרי פסול. מנחות מ"ב.

בני ישראל פרט לנשים. פסיקתא זוטרת. בני ישראל ולא בנות ישראל. הגהות מיימוניות פ"א מהל' ציצית ה"ב.

במסכת גיטין דף מ"ה: כתבו התוס' בשם ר"ת שאין אשה עושה ציצית עבור איש, כיון דלא מפקדא, ויליף זה מתפילין שפסולים באשה, כיון שאין במצות תפילין, והתוס' השיגו עליו מדרשה שלפנינו מדדרשין 'בני ישראל' ולא העובד כוכבים ולא דרשין ולא בנות ישראל, ש"מ שנשים כשרות לעשות ציצית, ודוקא בס"ת תפילין ומזוזות דכתיב וקשרתם וכתבתם דרשין הכי.

⁶⁴ תניא, אמר רב גידל אמר רב, ציצית צריכה שתהא נוטפת על הקרן, שנאמר על כנפי בגדיהם. מנחות מ"ב.

⁶⁵ להם – משלהם, למעוטי ציצית גזולה. סוכה ט'.

על כנפי בגדיהם. בגדיהם – לרבות בגד השותפין. חולין קל"ו.

⁶⁶ פרט לכסות לילה שפטור. מנחות מ"ג.

⁶⁷ תנו רבנן, אין ציצית אלא יוצא ואין ציצית אלא משהו, וכבר עלו זקני בש זקני בה לעליית יוחנן בן בתירא ואמרו ציצית אין לה שיעור. מנחות מא'

ציצית מלשון שצץ ויוצא, כמו 'ויצץ ציץ' (במדבר י"י, כ"ג).

ואין להם שיעור למעלה כמה יהיה ארוך (שנראה לכאורה שאין הידור שהחוטים יהיו ארוכים ביותר, שבתלמוד ירושלמי ריש פאה, אלו דברים שאין להם שיעור, ופריך שם אמאי

לא חשיב עוד עניינים שאין להם שיעור, כמו אפר סוטה ורוק יבמה וכדומה, ומשני דלא חשיב רק אלה שיש בתוספתן מצוה, משא"כ הני, ולפי"ז אי ס"ד שבתוספת אריכות החוטין יש מצוה הו"ל לכלול זה בין הדברים שאין להם שיעור במשנה ריש פאה), אבל יש להם שיעור למטה והוא לא פחות מ"ב אגודלים לדעת ר"ת ע"פ הספרי, ולרש"י ולרמב"ם שיעור פחות מזה.

⁶⁸ התכלת אינו מעכב. מנחות ל"ח.

⁶⁹ וראיתם אותו. תני בשם רבי מאיר, וראיתם אותם אין כתיב כאן אלא וראיתם אותו, מגיד שכל המקיים מצות ציצית כאלו מקבל פני שכינה, מגיד שהתכלת דומה לים והים לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פ"א ה"ב.

תניא, וראיתם אותו וזכרתם, ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה, ואיזו היא זו ק"ש, דתנן מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן.

תניא אידך, וראיתם אותו וזכרתם, ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה, ואיזו היא – זו מצות כלאים, דכתיב (בפרשת כי תצא) 'לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך'. מנחות מ"ג:

⁷⁰ תניא, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' – כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצות כולן. מנחות מ"ג:

ופירש רש"י, כיון שנתחייב במצוה זו שהאיר היום נתחייב בכל המצות, דרוב מצות נוהגות ביום.

נושאים בפרשת שלח

מצוות ה'⁷¹, לא יגררו לעשיית עבירות⁷² ויהיו קדושים לה' המוציא אותם מארץ מצרים⁷³.

בפרשה יש שלש מצוות, שתי מצוות עשה ומצות לא תעשה אחת בפרשה קי"ט פסוקים.

אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. תניא, אר לוי, ליבא ועינא תרי סרסורי דעבירה, דכתיב (משלי כ"ג"ו) תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה, אמר הקב"ה, אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי. תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א' הלכה ה'.

⁷³ אמר רבא, למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים גבי ציצית, אמר הקב"ה, אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא. בבא מציעא ס"א :

⁷¹ תניא, פרשת ציצית יש בה עול מצות, דכתיב בה וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. ברכות י"ב :

⁷² תניא, אחרי לבבכם זו מינות, וכא (תהילים י"ד, א') 'אמר נבל בלבו אין אלקים', ואחרי עיניכם – זה הרהורי עבירה, שנאמר (שופטים י"ד, ג') 'ויאמר שמשון אותה קח לי כי היא ישרה בעיני', אשר אתם זונים אחריהם, זה הרהור עבודת כוכבים, וכא (שופטים ח', ל"ג) 'ויזנו אחרי הבעלים'. ברכות י"ב :

אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו ראות. סוטה ח'.

הפטרת פרשת שלח

(יהושע ב', א' – כ"ד)

בפרשת שליחת המרגלים בימי משה, מתאים להפטיר בפרשת שליחת המרגלים בימי יהושע (לבוש סימן תקמ"ט, א')

בימי בכי אבל משה, יהושע בן נון שולח שני אנשים מרגלים לארץ ישראל, שני המרגלים מגיעים לעיר יריחו ומתאכסנים בבית אשה ששמה רחב. הדבר נודע למלך יריחו ושולח לרחב שתסגיר את המרגלים. רחב מחביאה את שניהם בגג ביתה, ולשליחי המלך היא מספרת שאמנם הם היו כאן אבל הם עזבו את ביתה ויצאו וברחו מהעיר.

שליחי המלך פונים אל מחוץ לעיר כדי לרדוף אחריהם, ורחב עולה אל הגג ומבקשת מהמרגלים כך: אני יודעת כי בסופו של דבר תכבשו את הארץ, ולכן אבקש מכם שתגמלו עמי חסד ותשאירו אותי ואת משפחתי בחיים. והם נענים לבקשתה ונשבעים לקיימה, רק שתשמור בסוד מוחלט את הסימן שהם יתנו לה.

ואז, היא משלשלת חבל מחלון ביתה שהיה בקיר החומה, והם יורדים בחבל אל מחוץ לעיר, היא מייעצת להם להסתתר בהר שלשה ימים עד שהרודפים אחריהם לתופשם ישובו חזרה לעיר.

המרגלים אומרים לה, שהם ישמרו על השבועה שלא לפגוע בה ובמשפחתה בתנאי שתתלה חוט שני בחלון שירדו ממנו, ושתאסוף את כל בני משפחתה אל הבית, ובנוסף, שתשמור כל זה בסוד.

לאחר שלשת הימים שהתחבאו המרגלים בהר כעצת האשה, הם שבים אל יהושע ומבשרים לו את הבשורה הטובה, 'נתן ה' בידינו את כל הארץ, כי נפל פחדם מפנינו.

נושאים בפרשת שלח

דברי תורה בפרשת שלח

וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפָּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשַׁפּוֹל עֲנָבִים אֶחָד
וַיִּשְׁאַתְּהוּ בַּמּוֹט בְּשִׁנָּיִם וּמִן־הָרִמָּנִים וּמִן־הַתְּאֵנִים: לַמָּקוֹם הַהוּא
קָרָא נַחַל אֲשַׁפּוֹל עַל אֲדוֹת הָאֲשַׁפּוֹל אֲשֶׁר־כָּרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

במדבר י"ג, כ"ג-כ"ד.

וקשה, הלא כבר מתחילה היה נקרא 'נחל אשכול', ואיך אמר שקרא
למקום ההוא 'נחל אשכול' אודות האשכול שכרתו משם בני ישראל.

ויש לומר, שמתחילה קראו למקום נחל אשכול על שם איש ששמו אשכול,
כמו עֲנַר אֲשַׁפָּל וּמִמָּרָא (בראשית י"ד, כ"ג), ושם האיש אשכול הוא בלא
וא"ו, ואשכול ענבים אחד גם כן כותבים חסר וא"ו, וכשכותבים מלא עם
וא"ו זה כבר לשון רבים.

(כל מילה שכתובה חסר וא"ו הוא יחיד, ומלא עם וא"ו הוא לשון רבים,
דוגמאות לזה: בסכת, בסכת, בסכות, הרי כאן ארבע (סוכה ו').) שתי
הפעמים 'בסכת' חסר מורה על אחד ו'בסכות' מלא מורה על שתיים. וכן
'טטפת' 'טוטפות' הרי כאן ארבע (סנהדרין ד': מנחות ל"ד:), וכן קרנות,
קרנת, קרנת, הרי כאן ארבע (סנהדרין ד').).

ובזה יובן, גם קודם לכן נקרא 'נחל אשכול', אך חסר בלא וא"ו, על שם
האיש, ואחר כך שינו את שמו ל'נחל אשכול' מלא, שהוא גם על שם האיש
וגם על שם שכרתו את אשכול הענבים. ולכן בראשון נאמר אשכול חסר,
ואחר כך כתוב למקום ההוא קרא נחל אשכול מלא.

קול דודי (מהגר"א)

וְשֵׁם רְאִינוּ אֶת־הַנִּפְּלִים בְּנֵי עֲנָק מִן־הַנִּפְּלִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

במדבר י"ג, ל"ג.

בעיני הענקים היו נראים המרגלים באמת כחגבים, אלא שהיו חגבים מוזרים שנראים כאנשים, ולא שחשבו שאלו אנשים רק קטנים כחגבים, וזהו שכתב רש"י שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים, ואם ידעו שהם אנשים רק קטנים כחגבים היה לרש"י לומר, אנשים יש בכרמים כנמלים, אלא שאכן היו נראים בעיניהם כחגבים בצורת אנשים, וזהו 'וכן היינו בעיניהם'.

דברי אליהו בשם הגר"א

מֵרֹאשִׁית עָרְסְתִּיכֶם תִּתְּנוּ לָהּ תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם:

במדבר ט"ו, כ"א.

הוכרע בהלכה שמצות הפרשת חלה בזמן הזה הוא רק מדרבנן, ויש להבין מדוע, מאחר שנאמר בפסוק 'לדורותיכם' היה צריך להיות מצות חלה מדאורייתא גם בזמננו.

וכן מצינו בגמרא במסכת כריתות דף ט'. לגבי גר שצריך מילה וטבילה והרצאת דמים על גבי המזבח, והקשו שם, אם כן לא נקבל עכשיו גרים, שהרי אינו יכול להביא קרבן, ותירצו, שכיון שנאמר 'לדורותיכם' הרי אפילו שבטלו הקרבנות לא נתבטל מצות קבלת גרות לעולם. לפי זה גם כאן, הרי נאמר 'לדורותיכם' ואם כן זה מחייב שגם בזמננו תהיה מצות חלה מדאורייתא אף שגלו מן הארץ ונתבטלה קדושתה.

אלא, שאין הנידון דומה לראיה, שכן בחלה כתבה התורה הקדושה במפורש 'בבואכם אל הארץ', גילתה התורה בזה שמצות חלה תלויה בקדושת ארץ ישראל ובביאת כל ישראל אליה, וממילא מה שנאמר 'לדורותיכם' היינו כל זמן שקדושת הארץ בביאת כולם קיימת.

מפי רבי שמואל מסלנט (תורה מציון שנה א' חוברת ג' סימן כ"ח)

וַיְהִיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקֹּשֶׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת:

במדבר ט"ו, ל"ב

יש מדרש פליאה, שאלו את רבי מקושש מי היה, אמר להם מה עשה? אמרו לו תולש היה, אמר להם מקושש זה צלפחד.

ותמוה מדוע לא אמר להם מי היה ורק אחרי שהשיבו לו תולש היה, ענה להם שהוא צלפחד?

הגמרא במסכת שבת צ"ו: אומרת, ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו', ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק.

ותוספות במסכת בבא בתרא דף קי"ט: ד"ה אפילו, כתב וז"ל: דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג, ויראו אחרים.

ויש לומר, שרבי עקיבא סובר כדברי המדרש שלשם שמים נתכוין, ורק אחר ששמע מהם שהם יודעים מה עשה ולשם מה עשה כן, וממילא אין איסור לגלות מי היה.

ויש לבאר, שזה מה שבא הכתוב להורות במה שכתוב 'ויהיו בני ישראל במדבר', שלכאורה מיותר הוא, אך בא לומר, כיון שנגזר עליהם 'במדבר' הזה יתמו', ולכך ויהי מקושש, שלשם שמים נתכוין, ובזה גם מובן הגזירה שוה במדבר שהיה צלפחד.

פני שלמה במסכת שבת (צ"ו:) בשם פני יהושע

**דָּבָר אֲלֵבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם
לְדֹרֹתָם וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכָּנָף פֶּתִיל תְּכֵלֶת**

במדבר ט"ו, ל"ח

בגמרא סוכה דף ט'. דורשים ועשו להם – משלהם. והקשה בספר שער המלך (פרק ח' מהלכות לולב הלכה ט') שלשיטת הריטב"א שסובר שהפסול של סוכה גזולה מדאורייתא הוא משום שהוא מצוה הבאה בעבירה (ומה שצריך פסוק מיוחד בסוכה למעט גזולה, ולא פוסלים משום פסול מצוה הבאה בעבירה שכתוב בקרבן, שהייתי מחלק, שדווקא בקרבנות שבאים לרצות ולכפר, בהם יש פסול של מצוה הבאה בעבירה, מה שאין כן בשאר המצוות שאינן פוסל), אם כן מה צריך לימוד מיוחד בציצית 'להם' – משלהם, הרי אפשר ללמוד ממצות סוכה, כמו שלמדים מסוכה לכל מצוות התורה.

ובמחילת כבוד תורתו הגדולה, לעניות דעתי לא קשיא מידי, שהרי לגבי ציצית ממעטים גם כן שאולים, היכי שהתנה להחזירם בעינם, כמו שכתב המגן אברהם בסימן י"א ס"ק י"א, ואם כן אין הטעם משום מצוה הבאה בעבירה, אלא שגזירת הכתוב הוא דבעינן שלו, ורק בסוכה ששאולה כשרה, וכמו שלומדים מהפסוק 'כל האזרח' (סוכה כ"ז:), בזה אומרים כיוון שלא צריך שיהא שלו על כרחך הטעם שגזולה פסולה הוא משום דהוי מצוה הבאה בעבירה. ופשוט.

הערת רבי עקיבא איגר על ספר שער המלך

וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם

במדבר ט"ו, ל"ט.

אמרו חז"ל 'אחרי לבבכם, זו המינות', נשאלת השאלה, היכן נרמז ב'אחרי לבבכם' מינות דווקא.

אלא, רגילים לשמוע מפי אנשים החכמים בעיני עצמם, האומרים שאין צורך לקיים את המצוות בפועל ממש, כי העיקר הוא הלב, ואם הלב טוב הכל טוב. זהו שאמרה תורה 'ולא תתורו אחרי לבבכם' לומר שהעיקר הוא הלב, כי מינות היא אמירה זו.

מפי החפץ חיים